

Opening Huis van Oombergen 28 mei – voorzitter KANTL

Lut Missinne

Geachte heer minister, mevrouw de schepen, heer ambassadeur, beste aanwezigen,

Naar aanleiding van deze feestelijke opening van het Huis van Oombergen ben ik even op zoek gegaan naar huizen in de Nederlandse poëzie. Er zijn daar veel geschreven huizen te vinden, huizen die opgetrokken zijn uit ritmes en strofen, al dan niet gecementeerd met rijmen. Er zijn verzen over huizen met kamers die ‘doofstom’ blijven, over zolders met ‘scherven herinnering’, kamers met ‘afbladderend behang’ en lekkende daken. Veel van die dichters moeten dan ook beschutting zoeken in een zelfgebouwd huis van woorden.

Wij bevinden ons hier vandaag gelukkig in een robuust gebouw van steen, marmer en arduin, een van de fraaiste gebouwen in Gent, dat al bijna anderhalve eeuw lang een veilig onderkomen biedt voor de KANTL, de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren. Met een opfrissing van het gebouw en de komst van onze bovenburen op van de derde verdieping, de lage landen, wordt het nog meer een sterke uitvalsbasis voor activiteiten die de Nederlandse taal, letteren en cultuur breed kan uitdragen.

En toch – als ik de beschrijving lees die te vinden is op de website van Onroerend Erfgoed Vlaanderen, dan kan ik niet anders dan vaststellen dat dit gebouw op zich een gedicht is, een indrukwekkend gedicht. Want wat ziet u, wanneer u van op de Vrijdagmarkt door de Kammerstraat heen naar dit huis toeloopt. Ik citeer:

‘een oculus te midden van weelderige rococosculpturen in het boogveld’,

‘rocailleconsoles, lamberkijn over balustrade’,

‘hollijsten en Lediaanse steen’,

‘vooruit- en achteruitspringende middentraveeën’,

en tot slot de allermooiste regel van dit gedicht:

‘geprofileerde blauwe hardsteenomlijsting op neuten met luiरिक en imposten’

Ik wil u nu even meenemen op een korte rondleiding door dit huis en daarbij iets over de KANTL vertellen. Wie dus van op de Vrijdagmarkt naar het Huis van Oombergen stapt en even de blik ten hemel richt, ziet boven op het gebouw het nu weer glanzende armillarium, de hemelbol met de metalen ringen die de banen van de planeten voorstellen. Het is het

beeld dat u ook in het nieuwe logo van het Huis van Oombergen ziet opduiken. Dit huis pretendeert daarmee niet het middelpunt van het heelal te willen worden, maar wel wil het een cultureel middelpunt in deze schitterende Arteveldestad zijn, een ander soort ‘Trefpunt’, waar ‘vliegerkes’ uit alle richtingen neer kunnen strijken.

In de torenkamer op de vijfde verdieping, een schrijversresidentie waar al vele auteurs zich hebben opgesloten om na enkele weken met nieuw werk de trappen af te dalen, kan je in de vier windrichtingen over de stad kijken. Zo’n open en weidse blik schenkt aandacht aan de toekomst maar ook aan het verleden. Dit jaar wordt de KANTL 140 jaar oud. De Academie werd namelijk gesticht op 8 juli 1886. De oprichting ervan was een van de eisen van de Vlaamse Beweging – u weet wel, met voorvechters als Jan Frans Willems en Prudens van Duyse, de heren die u hier kan zien, die ijverden voor de gelijkwaardigheid van het Nederlands met het Frans in het jonge België en die de leuze ‘De taal is gans het volk’ hoog in het vaandel droegen. Van Duyse liet deze woorden zelfs in zijn trouwring graveren, maar dit geheel terzijde. We zijn in de jaren 1830, vlak na de Belgische onafhankelijkheid. De toenmalige Académie Royale des Sciences et Belles-lettres (de ‘Thérésienne’, opgericht in 1772) zag dat plan helemaal niet zitten. Het was pas in de jaren tachtig van de negentiende eeuw, meer bepaald in 1884 dat er schot in de zaak kwam. Auguste Beernaert, de latere winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede en criticus van het koloniale regime van Leopold II, kreeg als minister in zijn portefeuille ook Wetenschap, Letteren en Schone Kunsten. Hij streefde ernaar een internationale Academie voor Nederlandse letteren op te richten – een samenwerking tussen Nederland en België – maar dit zag de Nederlandse Academie van Wetenschappen dan weer niet zitten, omdat ze concurrentie en te veel juridische hindernissen vreesde. Twee jaar later, in 1886, werd toch dit historische monument van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd opgericht en was de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Nederlandse Taal en Letterkunde een feit.

Toen wijlen Walter Van den Broeck vijftien jaar geleden werd gevraagd: ‘wat doet die Academie eigenlijk?’ koos onze Kempense schrijver als antwoord een uitspraak van de Engelse dichter W.H. Auden: Wat ze doet, dat is ‘op wacht staan bij de taal’. Dat doet de Academie anno 2026 nog steeds. Of met de woorden die in onze decretale opdracht

staan: 'De Academie draagt zorg voor de Nederlandse taal en letteren en bevordert de kennis en studie ervan.' Alleen, hoe doet de Academie dit in de praktijk?

Waar we ons hier bevinden en in de salons op de eerste verdieping vinden activiteiten van het ledengenootschap plaats, een genootschap, of wat moderner uitgedrukt: een denktank, een ontmoetingsplatform, een discussieforum, waar maandelijks academici van verschillende Belgische en buitenlandse universiteiten, taal- én letterkundigen, auteurs, vertalers, publicisten aan elkaar werk voorstellen, kennis uitwisselen en verdiepen. Lezingen, interviews en literaire salons, die straks in deze nu technisch optimaal uitgeruste zaal plaats zullen vinden, zijn vaak open toegankelijk en kunnen herbekeken en -beluisterd worden via YouTube. Daarnaast onderzoekt en bewaart de KANTL Vlaams en Nederlands literair en talig erfgoed en maakt het voor iedereen toegankelijk. Daar zorgt het CTB [Corpora, Tekstedities, Bronnen] voor – daarmee zijn we op de tweede verdieping van dit huis – onze afdeling voor digitale documentatie. Wilt u digitaal gaan snuisteren in oude dialectwoorden van Assenede tot Zomergem of wilt u lezen waarover meer dan 200 vrouwen in soms erg persoonlijke brieven aan Guido Gezelle hun hart hebben gelucht, dan kunt u op de CTB-website terecht. Dat laatste is een project in samenwerking met de stadsbibliotheek van Brugge. En er is natuurlijk de literaire canon. Om de vijf jaar stelt de KANTL een nieuwe lijst van vijftig literaire klassiekers voor, waarop in de media geanimeerde discussies volgen en waarin veel lezers inspiratie en informatie vinden voor nieuwe literaire ontdekkingen. Resultaten van onderzoek, nieuwe inzichten, verdiepte kennis zijn immers pas van maatschappelijke waarde als ze ook gedeeld worden met een breed publiek, en met studenten, scholieren en lerarenopleidingen, met creatieve makers en met beleidsmakers. Via een Nederlandstalig wetenschappelijk tijdschrift (langzaam een unicum aan het worden), boekpublicaties, publiekscolloquia, inspiratiedagen voor leraren, educatief materiaal, wetenschappelijke en ook artistieke prijzen, maakt de KANTL deze brug. Dát zijn de manieren waarop ze op wacht staat bij de Nederlandse taal en letteren. In deze tijd van ontlezing en dalende leesvaardigheid, toenemende verengelsing en groeiende taalongelijkheid is de zorg voor onze taal en cultuur een uiterst belangrijke maatschappelijke opdracht en daar willen we, samen met de lage landen, elk op zijn eigen manier, verder onze schouders onder zetten. De trappen tussen de tweede en derde verdieping zullen vaak belopen worden.

Want taal is meer dan taal en cultuur is meer dan cultuur. Taal en cultuur bieden een weg voor nieuwkomers om te integreren, om mensen bij elkaar te brengen, om morele en maatschappelijke waarden uit te dragen. Ze bewaken het denkvermogen en de kritische zin. Laten we daarom als laatste plek de figuurlijke kelders van dit huis bezoeken en de fundamenten inspecteren, die van levensbelang zijn. (1) Samenwerking, het is een evidentie en een harde noodzaak. Al vele jaren lang maakt de KANTL de verbinding tussen universiteiten en prominente stemmen uit de Nederlandse taal- en letterensector, met erfgoedinstellingen, literaire organisaties, media en individuele kunstenaars. En dat wil ze blijven doen. (2) Succesvol samenwerken lijkt op een ambitieus bouwproject. Alleen wanneer elke partij een stevige sokkel met eigen expertise en financiële draagkracht kan aanbrenge, is het mogelijk om samen iets waardevols en blijvends op te trekken. (3) Daarom is een derde pijler, die van de institutionele ondersteuning, levensnoodzakelijk. Academies, overal ter wereld, worden door hun overheden financieel ondersteund.

Tot slot enkele woorden van dank. Het is dankzij de weliswaar flink ingekorte ondersteuning van de Vlaamse Gemeenschap dat de KANTL in deze schitterende achttiende-eeuwse woning haar onderkomen heeft en we vertrouwen erop dat we hier als decretale instelling onze werking verder kunnen zetten. Het is dankzij Triginta, de erfpachthouder van dit gebouw en investeerder in de restauratie van het Huis van Oombergen, dat we hier nu beter toegerust zijn dan ooit tevoren, al biedt dit huis nog voldoende restauratiepotentieel om verder te dromen. Het is mede dankzij Rik van de Caveye, infrastructuureel adviseur, die met hart en ziel, maar vooral met verstand en een scherp oog deze restauratie heeft begeleid, dat alles in goede banen terecht kwam.

En wanneer u heeft gezien en gehoord wat hier in het laatste half jaar gebeurd is, dan zou u verwachten nu een team van 20 mensen te zien aantreden. Ons team bestaat – na een pijnlijke inkrimping ten gevolge van de zware besparing – nog uit een handvol in theorie deeltijds, maar in de praktijk meer dan voltijds werkende mensen, die ik hier uitdrukkelijk voor hun inzet wil bedanken: Judith, Nicolas – dat zijn er al zes – Thomas, Toon, Mario en Ilya, en onze vrijwilligers Christine, Inge en Toon.

Dames en heren, toen David 't Kindt, de aannemer die halfweg de achttiende eeuw een aanvraag richtte tot de stad Gent om dit huis te bouwen, overtuigde hij de stad ermee dat

de schone, witte gevel zou bijdragen 'tot besonder amballisemente [verfraaiing] van deze stad'. Hij had er van te voren ook nog bij gezegd dat deze fraaie, rijkversierde gevel hem veel zou kosten en weinig opbrengen.

Beste aanwezigen, weet dat bijna 300 jaar later de situatie geheel is omgekeerd. Wie dit huis herbergt, wat al deze mensen in en voor dit huis doen, kost relatief weinig, maar brengt voor onze culturele gemeenschap bijzonder veel op. Ik wil eindigen met een variatie op een dichtregel van Gerrit Kouwenaar:

Wij huizen in een huis.

Wij staan als een huis in de wereld.

Ik dank u.